

КОНСТИТУТСИЯИ ЧУМХУРИИ ТОЧИКИСТОН

Конститутсияи Чумхурии Тоҷикистон 6 ноябри соли 1994 дар раъйпурсии умумихалкӣ қабул карда шуд. 26 сентябри соли 1999, 22 июни соли 2003 ва 22 майи соли 2016 бо тариқи раъйпурсии умумихалкӣ ба он тағйиру иловаҳо ворид карда шудаанд.

КОНСТИТУТСИЯИ ЧУМХУРИИ ТОЧИКИСТОН

МО, ХАЛКИ ТОЧИКИСТОН,

кисми чудонашавандаи чомеаи чахон буда,
худо дар назди наслҳои гузашта, хозира ва оянда масъул ва
вазифадор дониста,
таъмини соҳибхитиёрии давлати худ ва рушду камоли онро дарк
намуда,
озодӣ ва ҳуқуқи шахсро муқаддас шумурда,
баробарҳуқуқӣ ва дӯстии тамоми миллату халқиятхоро эътироф
карда,
бунёди чомеаи адолатпарварро вазифаи худ қарор дода,

ХАМИН КОНСТИТУТСИЯРО КАБУЛ ВА ЭЪЛОН
МЕНАМОЕМ.

Боби якум

АСОСХОИ СОХТОРИ КОНСТИТУТСИОНӢ

Моддаи 1

Чумхурии Тоҷикистон давлати соҳибхитӣ, демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ ва ягона мебошад.

Шакли идораи Чумхурии Тоҷикистон президентӣ мебошад.

Тоҷикистон давлати иҷтимоӣ буда, барои ҳар як инсон шароити зиндагии арзанда ва инкишофи озодонаро фароҳам меорад.

Чумхурии Тоҷикистон ва Тоҷикистон ҳаммаъноанд.

Моддаи 2

Забони давлатии Тоҷикистон забони тоҷикӣ аст.

Забони русӣ ҳамчун забони муоширати байни миллатҳо амал мекунад.

Ҳамаи миллатҳо ва халқиятҳо, ки дар ҳудуди чумхуриӣ зиндагӣ мекунанд, ҳуқуқ доранд аз забони модариашон озодона истифода кунанд.

Моддаи 3

Рамзҳои давлатии Тоҷикистон Парчам, Нишон ва Суруди Миллӣ аст.

Моддаи 4

Пойтахти Тоҷикистон шаҳри Душанбе аст.

Моддаи 5

Инсон, ҳуқуқ ва озодии ӯ арзиши олии мебошанд.

Ҳаёт, кадр, номус ва дигар ҳуқуқҳои фитрии инсон дахлнопазиранд.

Ҳуқуқи озодии инсон ва шаҳрвандро давлат эътироф, риоя ва хифз менамояд.

Моддаи 6

Дар Тоҷикистон халк баёнгарии соҳибхитиёрӣ ва сарчашмаи ягонаи ҳокимияти давлатӣ буда, онро бевосита ва ё ба воситаи вакилони худ амалӣ мегардонад.

Ифодаи олии бевоситаи ҳокимияти халк раёипурсии умумихалкӣ ва интихобот аст.

Халки Тоҷикистонро сарфи назар аз миллаташон шахрвандони Тоҷикистон ташкил менамоянд.

Ҳеч як иттиҳодияи ҷамъиятӣ, хизбҳои сиёсӣ, гурӯҳи одамон ва ё фарде ҳуқуқ надорад, ки ҳокимияти давлатиро ғасб намояд.

Ғасби ҳокимият ва ё тасарруфи салоҳияти он манъ аст.

Аз номи тамоми халки Тоҷикистон фақат Президент, Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҷаласаи якҷояи худ ҳуқуқи суҳан гуфтан доранд.

Моддаи 7

Ҳудуди Тоҷикистон тақсимнашаванда ва дахлнопазир мебошад.

Тоҷикистон аз Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳрҳо, ноҳияҳо, шаҳракҳо ва деҳаҳо иборат аст.

Соҳибхитиёрӣ, истиклолият ва тамомияти арзии Тоҷикистонро давлат таъмин менамояд. Тарғиб ва амалиёти ҷудоиандозӣ, ки ягонагии давлатро халалдор мекунад, манъ аст.

Тартиби таъсис ва тағйири воҳидҳои маъмурию ҳудудиро қонуни конституционӣ танзим менамояд.

Моддаи 8

Дар Тоҷикистон ҳаёти ҷамъиятӣ дар асоси равияҳои гуногуни сиёсӣ ва мафкуравӣ инкишоф меёбад.

Мафкураи ҳеч як хизб, иттиҳодияи ҷамъиятӣ, динӣ, ҳаракат ва гурӯҳе наметавонад ба ҳайси мафкураи давлатӣ эътироф шавад.

Иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва хизбҳои сиёсӣ дар доираи Конститутсия ва қонунҳо таъсис меёбанд ва амал мекунанд.

Иттиходияҳои динӣ аз давлат ҷудо буда, ба қорҳои давлатӣ мудохила қарда наметавонанд.

Таъсис ва фаъолияти иттиходияҳои ҷамъияти ва хизбҳои сиёсӣ, ки наҷодпарастӣ, миллатгарой, хусумат, бадбинии иҷтимоӣ ва мазхабиқо тарғиб меқунанд ва ё қорои бо зӯри қарнағун қардани сохтори қонституционӣ ва ташқили ғуруҳҳои муқаллаҳ даъват менамоёнд, манъ аст.

Дар Тоҷикистон фаъолияти хизбҳои сиёсии дигар давлатҳо, таъсиси хизбҳои хусусияти милли ва динидошта, инҷунин маблағғузори хизбҳои сиёсӣ аз қониби давлатҳо ва созмонҳои қоричӣ, шахсони ҳуқуқӣ ва шахрвандони қоричӣ манъ аст.

Моддаи 9

Ҳокимияти давлатӣ дар асоси таҷзияи он ба ҳокимияти қонунғузор, иҷроия ва судӣ амалӣ меқардад.

Моддаи 10

Қонституцияи Тоҷикистон эътибори олии ҳуқуқӣ дорад ва меъёрҳои он муқтақиман амал меқунанд. Қонунҳо ва дигар санадҳои ҳуқуқие, ки қилофи Қонституцияанд, эътибори ҳуқуқӣ надоранд.

Давлат ва ҳамаи мақомоти он, шахсони мансабдор, шахрвандон ва иттиходияҳои онҳо вазиқадоранд Қонституция ва қонунҳои қумҳуриро риоя ва иҷро намоёнд.

Санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф қардааст, қисми тарқибии низоми ҳуқуқии қумҳуриро ташқил медаханд. Агар қонунҳои қумҳури ба санадҳои ҳуқуқии байналмилалии эътирофшуда муқобилат нақунанд, меъёрҳои санадҳои байналмилалӣ амал меқунанд.

Қонунҳо ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон эътироф қардааст, пас аз интиқори расмӣ амал меқунанд.

Моддаи 11

Тоҷикистон сиёсати сулҳқӯёнаро ба амал тақбик нақуда, сохибиқтиёри ва истиклолияти дигар давлатҳои қаҳонро эҳтироқ менамоёнд ва

муносибатҳои хориҷиро дар асоси меъёрҳои байналмилалӣ муайян мекунад.

Ташвиқоти ҷанг манъ аст.

Тоҷикистон вобаста ба манфиатҳои олии халқ метавонад ба иттиҳодияҳо ва ташкилотҳои байналмилалӣ дохил шавад, аз онҳо барояд, бо кишварҳои хориҷӣ робита намояд.

Давлат бо ҳамватанони берунмарзӣ ҳамкорӣ мекунад.

Моддаи 12

Асоси иқтисодияти Тоҷикистонро шаклҳои гуногуни моликият ташкил медиҳанд.

Давлат ҷаъолияти озоди иқтисодӣ, соҳибкорӣ, баробарҳуқуқӣ ва ҳифзи ҳуқуқи ҳамаи шаклҳои моликият, аз ҷумла моликияти хусусиро қафолат медиҳад.

Моддаи 13

Замин, сарватҳои зеризаминӣ, об, ҷазои ҳавой, олами набототу ҳайвонот ва дигар боғирии табиӣ моликияти истисноии давлат мебошанд ва давлат истифодаи самараноки онҳоро ба манфиати халқ қафолат медиҳад.

Боби дуюм

ҲУҚУҚ, ОЗОДӢ, ВАЗИФАҲОИ АСОСИИ ИНСОН ВА ШАҲРВАНД

Моддаи 14

Ҳуқуқи озодихои инсон ва шаҳрванд ба воситаи Конститутсия, қонунҳои ҷумҳурӣ ва санадҳои ҳуқуқи байналмилалӣ, ки аз тарафи Тоҷикистон эътироф шудаанд, ҳифз мегарданд.

Ҳуқуқ ва озодихои инсон ва шаҳрванд бевосита амалӣ мешаванд. Онҳо мақсад, мазмун ва татбиқи қонунҳо, ҷаъолияти ҳокимияти қонунгузор, иҷроия, мақомоти маҳалли ҳокимияти давлатӣ ва ҳудидорақуниро муайян мекунанд ва ба воситаи ҳокимияти судӣ таъмин мегарданд.

Махдуд кардани ҳукуку озодихои инсон ва шаҳрванд танҳо ба мақсади таъмини ҳуқуқ ва озодии дигарон, тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи асосҳои сохтори конституционӣ, амнияти давлат, мудофияи мамлакат, ахлоқи ҷомеа, сихати аҳоли ва тамомияти арзии ҷумҳурий раво доништа мешавад.

Моддаи 15

Шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон шахсе ҳисоб меёбад, ки дар рӯзи қабули Конституцияи шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон буд ё мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ё шартномаҳои байналмилалӣ Тоҷикистон шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро соҳиб шуда бошад.

Мансубияти шаҳрванди Тоҷикистон ба шаҳрвандии давлати дигар эътироф намешавад, ба истиснои мавридҳои, ки дар қонун ё шартномаҳои байнидавлатии Тоҷикистон нишон дода шудааст.

Тартиби соҳиб шудан ва қатъ гардидани шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро қонуни конституционӣ танзим менамояд.

Моддаи 16

Шаҳрванди Тоҷикистон дар ҳориҷи кишвар тахти ҳимояи давлат мебошад. Ҳеч як шаҳрванди ҷумҳуриро ба давлати ҳориҷӣ супурдан мумкин нест. Супурдани ҷинояткор ба давлати ҳориҷӣ дар асоси шартномаи тарафайн ҳал мешавад.

Шаҳрванди ҳориҷӣ ва шахси бешаҳрванд аз ҳуқуқ ва озодихои муқарраргардида истифода мебаранд ва баробари шаҳрванди Тоҷикистон вазифа ва масъулият доранд, ба истиснои ҳолатҳои, ки қонун пешбинӣ намудааст.

Тоҷикистон ба шаҳрвандони ҳориҷие, ки гирифтори вайронкунии ҳуқуқи инсон гаштаанд, метавонад паноҳгоҳи сиёсӣ диҳад.

Моддаи 17

Ҳама дар назди қонун ва суд баробаранд. Давлат ба ҳар кас, қатъи назар аз миллат, наҷод, ҷинс, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, таҳсил ва молу мулк, ҳуқуку озодихоро қафолат медиҳад.

Мардон ва занон баробархукуканд.

Моддаи 18

Хар кас ҳуқуқ ба ҳаёт дорад.

Ҳеч кас аз ҳаёт маҳрум карда намешавад, ба истиснои ҳукми суд барои ҷинояти махсусан вазнин.

Дахлнопазирии шахсро давлат кафолат медиҳад. Ба ҳеч кас шиканча, ҷазо ва муносибати ғайриинсонӣ раво дида намешавад. Мавриди озмоиши мачбурии тиббӣ ва илмӣ қарор додани инсон манъ аст.

Моддаи 19

Хар кас кафолати ҳифзи судӣ дорад. Хар шахс ҳуқуқ дорад талаб намояд, ки парвандаи ӯро суди босалоҳият, мустақил ва бегараз, ки тибқи қонун таъсис ёфтааст, баррасӣ намояд.

Ҳеч касро бе асоси қонунӣ дастгир, ҳабс қардан мумкин нест. Хар шахс аз лаҳзаи дастгир шудан метавонад аз ёрии адвокат истифода кунад.

Моддаи 20

Ҳеч кас то эътибори қонунӣ пайдо қардани ҳукми суд дар содир қардани ҷиноят гунаҳгор доништа намешавад.

Ҳеч кас баъди гузаштани муҳлати таъқиби ҷиноятӣ, инчунин барои содир қардани рафтори, ки хангоми воқеъ шуданаш ҷиноят ҳисоб намеёфт, ба ҷавобгарӣ қаша намешавад. Барои як ҷиноят ҳеч кас такроран ҷазо намебинад.

Қонуне, ки баъд аз содир шудани рафтори ғайриқонунии шахс қабул шудааст ва он ҷазои шахсро вазнин мекунад, қувваи бозгашт надорад. Агар баъд аз содир шудани рафтори ғайриқонунӣ барои он ҷазо пешбинӣ нашуда бошад ва ё ҷазои сабук пешбинӣ шуда бошад, қонуни нав амал мекунад.

Мусодираи пурраи молу мулки шахси маҳкумшуда манъ аст.

Моддаи 21

Хукуки чабрдидаро конун хифз мекунад. Давлат хифзи судӣ ва чуброни зарарро барои чабридида кафолат медиҳад.

Моддаи 22

Манзили шахс дахлнопазир аст.

Ба манзили шахс зӯран даромадан ва касеро аз манзил махрум кардан манъ аст, ба истиснои мавридҳое, ки конун муқаррар кардааст.

Моддаи 23

Махрамияти мукотиба, сухбатҳои телефонӣ, муросилот ва муҳобироти шахс таъмин карда мешавад, ба истиснои мавридҳое, ки дар конун нишон дода шудааст.

Дар бораи ҳаёти шахсии инсон бе розигии ӯ ҷамъ намудан, нигоҳ доштан, истифода ва паҳн кардани маълумот манъ аст.

Моддаи 24

Шаҳрванд ба мусофират, интиҳоби озоди маҳалли зист, тарқи ҷумҳурӣ ва бозгашт ба он ҳуқуқ дорад.

Моддаи 25

Мақомоти давлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, хизбҳои сиёсӣ ва шахсони мансабдор вазифадоранд ба ҳар кас имконияти пайдо намудан ва шинос шуданро ба ҳуҷҷатҳое, ки ба ҳуқуқ ва манфиати ӯ дахлдоранд, таъмин намоянд, ба истиснои ҳолатҳое, ки конун муайян кардааст.

Моддаи 26

Ҳар кас ҳуқуқ дорад муносибати ҳудро нисбат ба дин мустақилона муайян намояд, алоҳида ва ё якҷоя бо дигарон динero пайравӣ намояд ва ё пайравӣ накунад, дар маросим ва расму оинҳои динӣ иштирок намояд.

Моддаи 27

Шаҳрванд ҳуқуқ дорад дар ҳаёти сиёсӣ ва идораи давлатӣ бевосита ва ё ба воситаи вакилонаш иштирок намояд.

Шахрвандон ба хидмати давлатӣ ҳукуки баробар доранд.

Шахрванд аз синни 18 ҳукуки дар раъйпурсӣ иштирок кардан, интиҳоб намудан, инчунин аз синни муқаррарнамудаи Конститутсия, қонунҳои конституционӣ ва қонунҳои ҳукуки интиҳоб шуданро дорад.

Шахрвандоне, ки аз тарафи суд ғайри қобили амал доништа шудаанд ва ё мувофиқи ҳукми суд дар ҷойҳои аз озодӣ маҳрумшудагон нигоҳ дошта мешаванд, ҳукуки дар интиҳобот ва раъйпурсӣ иштирок кардан надоранд.

Тартиби гузаронидани интиҳоботро қонунҳои конституционӣ ва қонунҳои танзим менамоянд. Баргузори раъйпурсӣ тибқи қонуни конституционӣ сурат мегирад.

Моддаи 28

Шахрвандон ҳукуки муттаҳид шудан доранд. Шахрванд ҳуқуқ дорад дар ташкили ҳизбҳои сиёсӣ, иттифокҳои қасаба ва дигар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ иштирок намояд, ихтиёран ба онҳо дохил ва аз онҳо хориҷ гардад.

Ҳизбҳои сиёсӣ дар асоси гуногунандешии сиёсӣ барои ташаккул ва ифодаи иродаи халқ мусоидат мекунанд ва дар ҳаёти сиёсӣ иштирок менамоянд. Сохтор ва фаъолияти онҳо бояд ба меъёрҳои демократӣ мувофиқ бошанд.

Моддаи 29

Шахрванд ҳуқуқ дорад дар маҷлис, гирдиҳамой, намоиш, раҳпаймоии озоишта, ки қонун муқаррар кардааст, ширкат варзад.

Ҳеч қасро ба ин тадбирҳои маҷбуран ҷалб кардан мумкин нест.

Моддаи 30

Ба ҳар қас озодии суҳан, нашр, ҳукуки истифодаи воситаҳои ахбор қабилат дода мешавад.

Таблицот ва ташвиқоте, ки бадбинӣ ва ҳусумати иҷтимоӣ, наҷодӣ, миллӣ, динӣ ва забониро бармеангезанд, манъ аст.

Сензураи давлатӣ ва таъқиб барои танқид манъ аст.

Номгӯи маълумотхоеро, ки сирри давлатӣ доранд, конун муайян мекунад.

Моддаи 31

Шахрванд ҳуқуқ дорад шахсан ва ё якҷоя бо дигарон ба мақомоти давлатӣ мурочиат намояд.

Моддаи 32

Ҳар кас ҳуқуқ дорад соҳиби моликият ва мерос бошад.

Ҳеч кас ҳуқуқ надорад ҳуқуқи шахсро ба моликият бекор ва маҳдуд кунад. Могу мулки шахсро барои эҳтиёҷоти ҷамъият ҷафат дар асоси конун ва розигии соҳиби он бо пардохти арзиши пуррааш давлат гирифта метавонад.

Товони зарари моддӣ ва маънавие, ки шахс дар натиҷаи амали ғайриқонунии мақомоти давлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, хизбҳои сиёсӣ, дигар шахсони ҳуқуқӣ ва ё шахсони алоҳида мебинад, мувофиқи конун аз ҳисоби онҳо рӯёнида мешавад.

Моддаи 33

Давлат оиларо ҳамчун асоси ҷамъият ҳимоя мекунад.

Ҳар кас ҳуқуқи ташкили оила дорад. Мардон ва занон, ки ба синни никоҳ расидаанд, ҳуқуқ доранд озодона ақди никоҳ банданд. Дар оиладорӣ ва бекор кардани ақди никоҳ зану шавҳар баробарҳуқуқанд.

Бисёрникоҳӣ манъ аст.

Моддаи 34

Модару кӯдак тахти ҳимоя ва ғамхорӣ махсуси давлатанд.

Падару модар барои таълиму тарбияи фарзандон ва фарзандони болиғу қобили меҳнат барои нигоҳубин ва таъминоти иҷтимоии падару модар масъул мебошанд.

Давлат барои ҳифзи кӯдакони یتим, маъҷуб ва таълиму тарбияи онҳо ғамхорӣ менамояд.

Моддаи 35

Хар кас ба меҳнат, интихоби касбу кор, хифзи меҳнат ва ҳимояи иҷтимоӣ хангоми бекорӣ ҳуқуқ дорад. Музди кор аз ҳадди ақали музди меҳнат набояд кам бошад.

Дар муносибатҳои меҳнатӣ ҳама гуна маҳдудият манъ аст. Барои иҷрои кори якхела музди баробар дода мешавад.

Ҳеч кас ба меҳнати маҷбурӣ ҷалб карда намешавад, ба истиснои мавридҳои, ки қонун муайян кардааст.

Дар қорҳои вазнин, зеризаминӣ ва шароити меҳнаташон зарарнок истифодаи меҳнати қанон ва ноқилогон манъ аст.

Моддаи 36

Хар кас ба манзил ҳуқуқ дорад. Ин ҳуқуқ бо роҳи сохтмони манзили давлатӣ, ҷамъиятӣ, кооперативӣ ва ҳусусӣ таъмин карда мешавад.

Моддаи 37

Шаҳрванд ҳуқуқи истироҳат дорад. Ин ҳуқуқ бо роҳи муқаррар кардани ҳафта ва рӯзи қорӣ, рӯхсатии ҳарсолаи пардохтшаванда, рӯзҳои ҳарҳафтаинаи истироҳат ва шароитҳои дигаре таъмин карда мешавад, ки қонун муайян кардааст.

Моддаи 38

Хар шахс ҳуқуқи хифзи саломатӣ дорад. Шахс дар доираи муқаррарнамудаи қонун аз ёрии тиббии қойгон дар муассисаҳои ниғаҳдории тандурустии давлатӣ истифода менамояд. Давлат барои солимқардони муҳити зист, инқишофи оммавии варзиш, тарбияи қисмонӣ ва сайёҳӣ тадбирҳо меандешад.

Шаклҳои дигари ёрии тиббиро қонун муайян мекунад.

Моддаи 39

Хар шахс дар қиронсолӣ, хангоми беморӣ, маъҷубӣ, гум қардани қобилияти қор, маҳрум шудан аз сарпараст ва мавридҳои дигаре, ки қонун муайян кардааст, қафолати таъмини иҷтимоӣ дорад.

Моддаи 40

Хар шахс ҳуқуқ дорад озодона дар ҳаёти фарҳангии ҷомеа, эҷоди бадеӣ, илмӣ ва техникӣ ширкат варзад, аз дастовардҳои онҳо истифода кунад.

Сарватҳои фарҳангӣ ва маънавиро давлат ҳимоя мекунад.

Моликияти зеҳнӣ таҳти ҳимояи қонун аст.

Моддаи 41

Хар шахс ҳуқуқи таҳсил дорад. Таълими умумии асосӣ хатмист. Давлат таълими умумии асосии хатмии роӣгонро дар муассисаҳои таълимии давлатӣ кафолат медиҳад.

Шахс дар доираи муқаррарнамудаи қонун дар муассисаҳои таълимии давлатӣ метавонад ба таври роӣгон таълими миёнаи умумӣ, ибтидоии касбӣ, миёнаи касбӣ ва олии касбӣ гирад.

Шаклҳои дигари таълимро қонун муайян мекунад.

Моддаи 42

Дар Тоҷикистон хар шахс вазифадор аст, ки Конституция ва қонунҳоро риоя кунад, ҳуқуқ, озодӣ, шаъну шарафи дигаронро эҳтиром намояд.

Надонистани қонун ҷавобгариро истисно намекунад.

Моддаи 43

Ҳифзи Ватан, ҳимояи манфиати давлат, таҳкими истиклолият, амният ва иқтисоди муқаррарнамудаи он вазифаи муқаддаси шаҳрванд аст.

Тартиби хизмати ҳарбиро қонун муайян мекунад.

Моддаи 44

Ҳифзи табиат, ёдгориҳои таърихиву фарҳангӣ вазифаи хар як шахс аст.

Моддаи 45

Супоридани андоз ва пардохтҳо, ки конун муайян кардааст, хатмист.

Конунҳое, ки андози навро муқаррар мекунад ва ё шароити андозсупорандагонро вазнин менамоянд, қувваи бозгашт надоранд.

Моддаи 46

Хангоми таҳдиди бевосита ба ҳуқуқу озодихои шаҳрвандон, истиклолияти давлат, тамомияти арзии он ва офатҳои табиӣ, ки дар натиҷаи он мақомоти конституционии ҷумҳуриӣ наметавонад ба таври мӯътадил фаъолият намояд, ҳамчун тадбири муваққатӣ барои амнияти шаҳрвандон ва давлат вазъияти ғавқулода эълон мегардад.

Мухлати вазъияти ғавқулода то се моҳ аст. Дар мавридҳои зарурӣ ин мӯҳлатро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонад дароз намояд.

Моддаи 47

Дар давраи вазъияти ғавқулода ҳуқуқ ва озодихое, ки дар моддаҳои 16, 17, 18, 19, 20, 22, 25, 28-и Конститутсия пешбинӣ шудааст, маҳдуд карда намешавад.

Низоми ҳуқуқии вазъияти ғавқулодаро қонуни конституционӣ муайян мекунад.

Боби сеюм

МАҶЛИСИ ОЛӢ

Моддаи 48

Маҷлиси Олӣ–парламенти Ҷумҳурии Тоҷикистон – мақоми олии намояндагӣ ва қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Маҷлиси Олӣ аз ду Маҷлис – Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон иборат аст.

Мухлати ваколати Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон 5 сол аст. Ваколати Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон дар рӯзи оғози фаъолияти Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагонӣ даъвати нав катъ мегардад.

Ташкил ва фаъолияти Маҷлиси Олиро қонуни конституционӣ танзим мекунад.

Моддаи 49

Интихоботи Маҷлиси намояндагон ба таври умумӣ, баробар, мустаким ва бо овоздиҳии пинхонӣ сурат мегирад. Маҷлиси намояндагон доимоамалкунанда ва касбӣ мебошад. Вакили Маҷлиси намояндагон шахсе интихоб шуда метавонад, ки танҳо шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошад ва синни ӯ аз 30 кам набуда, дорои таҳсилоти олии бошад.

Аз чор се ҳиссаи аъзои Маҷлиси миллӣ ба таври ғайримустақим дар маҷлисҳои якҷояи вакилони халқи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон ва шаҳру ноҳияҳои он, вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳои онҳо, шаҳри Душанбе ва ноҳияҳои он, шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ (якҷоя) бо овоздиҳии пинхонӣ интихоб мегардад. Дар Маҷлиси миллӣ Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, шаҳрҳо ва ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ намояндагони баробар доранд.

Аз чор як ҳиссаи аъзои Маҷлиси миллиро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таъин мекунад.

Фаъолияти Маҷлиси миллӣ даъватӣ мебошад.

Узви Маҷлиси миллӣ шахсе интихоб ё таъин шуда метавонад, ки танҳо шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошад ва синни ӯ аз 30 кам набуда, дорои таҳсилоти олии бошад.

Ҳар Президенти собиқи Ҷумҳурии Тоҷикистон узви яқумраи Маҷлиси миллӣ мебошад, агар ӯ аз истифодаи ин ҳуқуқ даст нақашад.

Узви Маҷлиси миллӣ ва вакили Маҷлиси намояндагон баъди интихоб ё таъин шудан дар иҷлосияи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон ба халқи Тоҷикистон савганд ёд мекунанд.

Шумораи аъзои Маҷлиси миллӣ ва вакилони Маҷлиси намояндагон, тартиби интихоб ё таъин гардидани онҳоро қонуни конституционӣ муайян менамояд.

Моддаи 50

Аъзои Хукумат, судяхо, кормандони макоми хифзи хукук, хизматчиёни харбӣ ва шахсони дигаре, ки конуни конституционӣ муайян кардааст, наметавонанд узви Мачлиси миллӣ бошанд.

Шахрванд наметавонад дар як вақт узви Мачлиси миллӣ ва вакили Мачлиси намояндагон бошад. Узви Мачлиси миллӣ наметавонад вакили зиёда аз ду макоми намояндагӣ бошад.

Вакили Мачлиси намояндагон наметавонад вакили дигар макоми намояндагӣ бошад, вазифаи дигареро иҷро кунад, ҷаъолияти соҳибкорӣ намояд, ба истиснои ҷаъолияти илмиву эҷодӣ ва омӯзгорӣ.

Моддаи 51

Узви Мачлиси миллӣ ва вакили Мачлиси намояндагон ба амри интихобкунандагон тобеъ набуда, хукук дорад фикри худро озодона изҳор намояд, мувофиқи ақидаҳои худ овоз диҳад.

Узви Мачлиси миллӣ ва вакили Мачлиси намояндагон ҳукуки дахлнопазирӣ дорад, ӯро ҳаёс қардан, дастгир қардан, маҷбуран овардан, қоғуқов қардан мумкин нест, ба истиснои дастгир шуданаш дар ҷойи содири ҷиноят. Узви Мачлиси миллӣ ва вакили Мачлиси намояндагон ҳамчунон мавриди қоғуқови шахсӣ қарор дода намешавад, ба истиснои ҳолатҳои, ки қонун барои таъмини амнияти дигарон муқаррар намудааст. Масъалаи маҳрум намудани дахлнопазирӣи узви Мачлиси миллӣ ва вакили Мачлиси намояндагон бо пешниҳоди Прокурори генералӣ аз ҷониби мачлиси дахлдор ҳал қарда мешавад.

Вақолати узви Мачлиси миллӣ ва вакили Мачлиси намояндагон ҳангоми вафот, истеъфо, ғайри қобили амал эътироф шудани онҳо аз ҷониби суд, эътибори қонунӣ пайдо қардани ҳукми айбдоркунандаи суд, қатъи шаҳрвандӣ, соҳиб шудан ба шаҳрвандии давлати дигар, тарқи доимии ҷумҳурӣ, ишғоли вазифае, ки ба вақолати узви Мачлиси миллӣ мувофиқ нест, парокандашавии Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон қатъ мегардад.

Вазъи ҳукукии узви Мачлиси миллӣ ва вакили Мачлиси намояндагонро қонуни конституционӣ танзим менамояд.

Моддаи 52

Ичлосияи якуми Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагонро дар давоми як мохи баъди интихоби онҳо Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон даъват мекунад.

Ичлосияи якуми Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагонро узв ва вакили синну солаш калонтарин мекушояд ва то интихоб шудани раисони ин Маҷлисо онро мебарад.

Фаъолияти Маҷлиси миллӣ дар шакли ичлосия сурат мегирад. Ичлосияи Маҷлиси миллӣ соли на камтар аз чор бор аз тарафи Раиси Маҷлиси миллӣ даъват карда мешавад.

Фаъолияти Маҷлиси намояндагон дар шакли ичлосия сурат мегирад. Ичлосияи навбатии Маҷлиси намояндагон дар як сол як маротиба аз рӯзи аввали кории мохи октябр то рӯзи охири кории мохи июн гузаронида мешавад.

Дар давраи байни ичлосияҳои Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон ҳангоми зарурат Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ичлосияҳои ғайринавбатии онҳоро даъват менамояд. Дар ин ичлосияҳо танҳо он масъаласе баррасӣ мешаванд, ки боиси даъвати ин ичлосияҳо гаштаанд.

Моддаи 53

Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон аз байни аъзо ва вакилон раисони Маҷлисо, муовинони якум ва муовинони онҳоро интихоб менамоянд. Яке аз муовинони Раиси Маҷлиси миллӣ аз ҳисоби намояндагони Вилояти Мухтори Кӯхистони Бадахшон мебошад.

Раиси Маҷлиси миллӣ ва Раиси Маҷлиси намояндагон бо овоздихии пинхонӣ бо тарафдорӣ аксарияти шумораи умумии аъзо ва вакилони онҳо интихоб мешаванд. Тартиби интихоби муовинони Раиси Маҷлиси миллӣ ва Раиси Маҷлиси намояндагонро Дастури Маҷлисо танзим мекунад.

Раисони Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон дар назди Маҷлиси дахлдор ҳисоботдиҳанда мебошанд ва онҳо метавонанд бо тарафдорӣ на камтар аз се ду ҳиссаи шумораи умумии аъзо ва вакилон бозхонда шаванд.

Раисони Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон, муовинони якум ва муовинони онҳо ба иҷлосия роҳбарӣ мекунад ва дигар масъалаҳои дахлдорро ҳал менамоянд.

Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон мақомоти ҳамохангсозанда ва қорӣи ҳудро мустақилона ташкил медиҳанд, инчунин қумита ва комиссияҳои дахлдорро таъсис менамоянд ва аз рӯи масъалаҳои ба Мачлиси тааллуқдошта муҳоқимаҳои парламентӣ доир мекунад.

Мақомоти ҳамохангсозандаи Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон дар алоҳидагӣ ҷаласа мегузаронанд.

Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон Дастури ғайолияти ҳудро қабул мекунад.

Моддаи 54

Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон алоҳида ҷаласа мегузаронанд.

Ҷаласаҳои Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон ҳамон вақт гузаронида мешавад, ки агар аз се ду ҳиссаи шумораи умумии аъзо ва вақилони онҳо ҳузур дошта бошанд. Ҷаласаҳои Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон ошқоро гузаронида мешаванд. Дар ҳолатҳои пешбиниқардаи қонун ва Дастури Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон мумкин аст ҷаласаи пӯшида гузаронида шавад.

Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон дар ҳолатҳои пешбиниқардаи Қонституция ҷаласаҳои якҷоя мегузаронанд.

Моддаи 55

Салоҳияти Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон ҳангоми гузаронидани ҷаласаҳои якҷоя:

1. Тасдиқи фармони Президент дар бораи таъин намудан ва озод қардани Сарвазир ва дигар аъзои Ҳуқумат;
2. Тасдиқи фармони Президент дар бораи қорӣ намудани ҳолати қангӣ ва ваъбияти ғавқулода;

3. Ризоият ба истифодаи Кувваҳои Мусаллахи Ҷумҳурии Тоҷикистон берун аз ҳудуди он барои иҷрои уҳдадорихои байналмилалӣи Тоҷикистон;
4. Таъини интиҳоботи Президент;
5. Кабули истеъфои Президент;
6. Сарфароз гардонидани Президент бо мукофотҳои давлатӣ ва рутбаи олии ҳарбӣ;
7. Баррасии масъалаи дахлнопазирии Президент.

Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон дар ҷаласаҳои якҷояи худ аз рӯйи масъалаҳои зикршудаи салоҳияташон қарор қабул мекунанд. Қарори якҷояи Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон бо тарафдорӣи аксарияти шумораи умумии аъзои Мачлиси миллӣ ва вакилони Мачлиси намояндагон, ки ҳар яке аз мачлисо дар алоҳидагӣ овоз медиҳанд, қабул мегардад, агар тартиби дигари қабули қарорро Конститутсия муқаррар накарда бошад.

Дар ҷаласаи якҷояи Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон Президент савганд ёд мекунад ва бо паёми худ дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷӣи ҷумҳурӣ баромад менамояд.

Моддаи 56

Салоҳияти Мачлиси миллӣ:

1. Таъсис ва барҳам додани воҳидҳои маъмурию ҳудудӣ ва тағйири онҳо;
2. Интиҳоб ва бозхонди раис, муовинон ва судяҳои Суди конститутсионӣ, Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ бо пешниҳоди Президент;
3. Ҳалли масъалаи бекор кардани дахлнопазирии раис, муовинон ва судяҳои Суди конститутсионӣ, Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ;
4. Ризоият барои таъин ва озод намудани Прокурори генералӣ ва муовинони ӯ;

5. Амалӣ намудани ваколатҳои дигаре, ки Конститутсия ва қонунҳои муайян қардаанд.

Маҷлиси милли аз рӯи масъалаҳои дар салоҳияташ буда қарор қабул мекунад. Қарори Маҷлиси милли бо тарафдории аксарияти шумораи умумии аъзои он қабул мегардад, агар тартиби дигари қабули қарорро Конститутсия муқаррар нақарда бошад.

Моддаи 57

Салоҳияти Маҷлиси намоёндагон:

1. Таъсиси Комиссияи марказии интихобот ва раёйпурсии Ҷумҳурии Тоҷикистон, интихоб ва бозхонди раис, муовин ва аъзои он бо пешниҳоди Президент;
2. Ба муҳокимаи халқ пешниҳод намудани лоиҳаи қонунҳо ва дигар масъалаҳои муҳими давлатию ҷамъиятӣ;
3. Тасдиқи барномаҳои иқтисодӣ ва иҷтимоӣ;
4. Ризоият ба додугирифтҳои қарзи давлатӣ;
5. Тасдиқ ва бекор қардани шартномаҳои байналмилалӣ;
6. Таъини раёйпурсӣ;
7. Таъсиси судҳо;
8. Тасдиқи рамзҳои давлатӣ;
9. Тасдиқи мукофотҳои давлатӣ;
10. Тасдиқи фармонҳои Президент дар бораи таъин ва озод намудани раиси Бонки милли ва муовинони ӯ;
11. Муқаррар намудани рутбаҳои ҳарбӣ, дипломатӣ, рутбаҳо ва унвонҳои махсус;
12. Муайян намудани маоши Президент;
13. Амалӣ намудани ваколатҳои дигаре, ки Конститутсия ва қонунҳои муайян қардаанд.

Мачлиси намояндагон аз рӯи масъалаҳои дар салохияташ буда қарор қабул мекунад. Қарори Мачлиси намояндагон бо тарафдорӣ аксарияти шумораи умумии вакилон қабул мегардад, агар тартиби дигари қабули қарорро Конститутсия муайян нақарда бошад.

Дар ҷаласаи Мачлиси намояндагон роҳбарони давлатҳои хориҷӣ метавонанд суҳанронӣ кунанд.

Моддаи 58

Аъзои Мачлиси миллӣ, вакили Мачлиси намояндагон, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҳукумати Тоҷикистон, Мачлиси вакилони халқи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон ҳуқуқи ташаббуси қонунгузорӣ доранд.

Моддаи 59

Лоихаи қонунҳо ба Мачлиси намояндагон пешниҳод мешаванд.

Лоихаи қонун дар бораи авф аз тарафи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Мачлиси намояндагон пешниҳод мешавад.

Лоихаи Қонун дар бораи бучет, оид ба муқаррар кардан ва бекор кардани андозҳо аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Мачлиси намояндагон пешниҳод мешавад.

Моддаи 60

Қонунҳоро Мачлиси намояндагон қабул менамояд. Қонун бо тарафдорӣ аксарияти шумораи умумии вакилон қабул мегардад, агар тартиби дигарро Конститутсия муқаррар нақарда бошад.

Қонунҳое, ки Мачлиси намояндагон қабул намудааст ба Мачлиси миллӣ пешниҳод мешаванд, ба истиснои қонунҳо дар бораи бучети давлатӣ ва авф.

Мачлиси миллӣ қонунро бо тарафдорӣ аксарияти шумораи умумии аъзои худ ҷонибдорӣ мекунад. Дар мавриди дастгирӣ наёфтани қонун аз ҷониби Мачлиси миллӣ қонун тақроран дар Мачлиси намояндагон баррасӣ мешавад.

Дар сурати бо қарори Мачлиси миллӣ норозӣ будани Мачлиси намояндагон, қонун ҳамон вақт қабулшуда ҳисоб мешавад, ки агар

Мачлиси намояндагон онро такроран бо тарафдории на камтар аз се ду хиссаи шумораи умумии вакилон тасдик намояд.

Конунҳо дар бораи бучети давлатӣ ва авф танҳо аз ҷониби Мачлиси намояндагон қабул карда мешаванд. Мачлиси намояндагон иҷроии бучети давлатиро назорат мекунад.

Моддаи 61

Конунҳои конституционӣ оид ба масъаласе қабул мешаванд, ки Конституция муайян намудааст. Конунҳои конституционӣ бо тарафдории на камтар аз се ду хиссаи шумораи умумии вакилони Мачлиси намояндагон қабул мегарданд ва Мачлиси миллӣ бо тарафдории на камтар аз се ду хиссаи аъзои худ ҷонибдорӣ мекунад.

Дар сурати бо Қарори Мачлиси миллӣ норозӣ будани Мачлиси намояндагон, қонуни конституционӣ ҳамон вақт қабулшуда ҳисоб мешавад, ки агар Мачлиси намояндагон онро такроран бо тарафдории на камтар аз чор се хиссаи шумораи умумии вакилон тасдик намояд.

Тафсири Конституцияро тибқи тартиби мазкур Мачлиси намояндагон дар шакли қонуни конституционӣ қабул намуда, Мачлиси миллӣ онро ҷонибдорӣ менамояд.

Моддаи 62

Конунҳо барои имзо ва интишор ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод мешаванд. Агар Президент ба қонун ё қисми он розӣ набошад, қонунро дар муддати понздаҳ рӯз бо далелу эродҳо ба Мачлиси намояндагон бармегардонад. Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон бо тартиби муқарраркардаи Конституция қонуни мазкурро такроран баррасӣ менамоянд. Дар сурати баррасии тақрорӣ қонун дар матни пештар қабулшудааш бо ақсарияти аз се ду хиссаи шумораи умумии аъзои Мачлиси миллӣ ва вакилони Мачлиси намояндагон дастгирӣ ёбад, Президент дар муддати даҳ рӯз ба қонун имзо мегузорад ва онро интишор менамояд.

Ҳангоми баррасии қонуни аз тарафи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон баргардонидашуда, ки онро пештар Мачлиси намояндагон бо аз се ду хиссаи овозҳо қабул намуда буд, Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон онро такроран бо ақсарияти на камтар аз се ду хиссаи овозҳо тарафдорӣ мекунанд.

Агар Президент конуни конституциониро баргардонад, Мачлиси намояндагон ва Мачлиси миллӣ бо тартиби муқарраркардаи Конститутсия конуни мазкурро такроран баррасӣ менамоянд. Дар сурати баррасии такрорӣ конуни конституционӣ дар матни пештар қабулшудааш бо аксарияти аз чор се ҳиссаи шумораи умумии аъзои Мачлиси миллӣ ва вакилони Мачлиси намояндагон тасдиқ шавад, Президент дар муддати даҳ рӯз ба конуни конституционӣ имзо мегузорад ва онро интишор менамояд.

Моддаи 63

Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон метавонанд пеш аз муҳлат дар ҷаласаи якҷояи худ бо тарафдории на камтар аз се ду ҳиссаи аъзои Мачлиси миллӣ ва вакилони Мачлиси намояндагон ихтиёран пароканда шаванд.

Мачлиси миллӣ ва Мачлиси намояндагон дар давраи вазъияти ҷавқулода ва ҳолати ҷангӣ пароканда намешаванд.

Боби чаҳорум

ПРЕЗИДЕНТ

Моддаи 64

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон сарвари давлат ва ҳокимияти иҷроия (Ҳукумат) аст.

Президент ҳомии Конститутсия ва қонунҳо, ҳуқуқу озодихои инсон ва шаҳрванд, қафилӣ истиқлолияти миллӣ, ягонагӣ ва тамомияти арзӣ, пойдориву бардавомии давлат, мурағабии ҷаҳонияти мақомоти давлатӣ ва ҳамкориҳои онҳо, риояи шартномаҳои байналмилалӣ Тоҷикистон мебошад.

Моддаи 65

Президентро шаҳрвандони Тоҷикистон ба тарзи умумӣ, мустақим, баробар ва овоздиҳии пинҳонӣ ба муҳлати 7 сол интихоб менамоянд.

Шахсе ба номзадӣ Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод шуда метавонад, ки танҳо шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошад, синни ӯ аз 30 қам набуда, дорой таҳсилоти олии бошад,

забони давлатиро донад ва дар худуди ҷумҳурӣ на камтар аз 10 соли охир истикомат дошта бошад.

Шахсе ба номзадии Президент ба кайд гирифта мешавад, ки ҳадди ақал 5 фоизи интихобкунандагон ба пешниҳоди номзадии ӯ имзо гузошта бошанд.

Як шахс ба вазифаи Президент бештар аз ду муҳлат пай дар пай интихоб шуда наметавонад.

Маҳдудияти дар қисми чоруми ҳамин модда пешбинигардида нисбат ба Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат татбиқ намегардад. Вазъи ҳуқуқӣ ва ваколатҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллатро қонуни конституционӣ муайян мекунад.

Моддаи 66

Интихоботи Президент вақте боэътимод шумурда мешавад, ки дар он аз нисф зиёди интихобкунандагон ширкат варзида бошанд.

Номзаде Президент интихобшуда ҳисоб меёбад, ки ба тарафдории ӯ бештар аз нисфи интихобкунандагони ширкатварзида овоз дода бошанд.

Тартиби интихоби Президентро қонуни конституционӣ муайян мекунад.

Моддаи 67

Президент пеш аз шурӯъи вазифа дар ҷаласаи яқҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон савганд ёд мекунад:

«Ман, ҳамчун Президент савганд ёд мекунам, ки Конститутсия ва қонунҳои ҷумҳуриро ҳимоя менамоем, таъмини ҳуқуқ, озодиро ва шарафи шаҳрвандонро қаролат медихам, сарзамин, истиқлолияти сиёсӣ ва иқтисодӣ ва фарҳангии Тоҷикистонро ҳифз мекунам, ба халқ содикона хидмат менамоем».

Ваколати Президент баъд аз савганд ёд кардани Президенти нав катъ мегардад.

Моддаи 68

Президент наметавонад вазифаи дигарро иҷро намояд, вакили макоми намоёндагӣ бошад, ба соҳибкорӣ машғул шавад.

Моддаи 69

Салоҳияти Президент:

1. Самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳуриро муайян мекунад;
2. Тоҷикистонро дар дохили кишвар ва дар муносибатҳои байналмилалӣ намоёндагӣ мекунад;
3. Вазоратҳо ва кумитаҳои давлатиро таъсис ва барҳам медиҳад;
4. Сарвазир ва дигар аъзои ҳукуматро таъин ва озод мекунад; фармон дар бораи таъин ва озод кардани Сарвазир ва дигар аъзои Ҳукуматро ба тасдиқи ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллий ва Маҷлиси намоёндагон пешниҳод менамояд;
5. Раисони Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳияро таъин ва озод мекунад ва ба тасдиқи Маҷлиси дахлдори вакилони халқ пешниҳод менамояд;
6. Санадҳои мақомоти ҳокимияти иҷроияро хангоми муҳолифати онҳо ба Конститутсия ва қонунҳо бекор мекунад ва ё бозмедорад;
7. Раиси Бонки миллий ва муовинони ӯро таъин ва озод мекунад ва фармонро барои тасдиқ ба Маҷлиси намоёндагон пешниҳод менамояд;
8. Номзадҳои раис, муовинон ва судяҳои Суди конституционӣ, Суди Олӣ, Суди Олии иқтисодиро барои интиҳоб ва бозхонд ба Маҷлиси миллий пешниҳод менамояд;
9. Бо ризоияти Маҷлиси миллий Прокурори генералӣ ва муовинони ӯро таъин ва озод мекунад;
10. Дастгоҳи иҷроияи Президентро таъсис медиҳад;
11. Шӯрои амниятро таъсис ва роҳбарӣ мекунад;

12. Судяҳои суди харбӣ, судҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия ва судҳои иқтисодии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанберо таъин ва озод мекунад;
13. Раёйпурсӣ, интиҳоботи Маҷлиси миллий ва Маҷлиси намояндагон ва мақомоти намояндагии маҳаллиро таъин мекунад;
14. Ба қонунҳо имзо мегузорад;
15. Низоми пулиро муайян менамояд ва маълумотро ба Маҷлиси миллий ва Маҷлиси намояндагон пешниҳод менамояд;
16. Ихтиёрдор ва масъули сармояи захиравӣ мебошад;
17. Ба татбиқи сиёсати хориҷӣ роҳбарӣ мекунад, шартномаҳои байналмилалиро имзо ва ба тасдиқи Маҷлиси намояндагон пешниҳод менамояд;
18. Сарони намояндагӣҳои дипломатиро дар давлатҳои хориҷӣ, намояндаҳои ҷумҳуриро дар ташкилотҳои байналмилалӣ таъин ва озод мекунад;
19. Эътимодномаҳои сарони намояндагӣҳои дипломатии давлатҳои хориҷиро қабул менамояд;
20. Сарфармондехи Олии Қувваҳои Мусаллахи Тоҷикистон мебошад; фармондехони кӯшунҳои Қувваҳои Мусаллахи Тоҷикистонро таъин ва озод мекунад;
21. Хангоми таҳдиди ҳатари воқеӣ ба амнияти давлат ҳолати ҷангро эълон менамояд ва фармонро ба тасдиқи ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллий ва Маҷлиси намояндагон пешниҳод мекунад;
22. Барои иҷрои уҳдадорӣҳои байналмилалӣ Тоҷикистон Қувваҳои Мусаллахи Ҷумҳурии Тоҷикистонро берун аз ҳудуди он бо ризоияти Маҷлиси миллий ва Маҷлиси намояндагон истифода мебарад;
23. Дар саросари ҷумҳурӣ ва ё дар маҳалҳои алоҳидаи он вазъияти ғавқулода эълон намуда, фармонро ғавран ба тасдиқи ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллий ва Маҷлиси намояндагон пешниҳод менамояд ва ба Созмони Милалӣ Муттаҳид хабар медиҳад;

24. Масъалаҳои шахрвандиро ҳал мекунад;
25. Паноҳгоҳи сиёсӣ медиҳад;
26. Масъалаҳои бахшиши ҷазоро ҳал мекунад;
27. Бо рутбаҳои олии ҳарбӣ, дипломатӣ, рутбаҳо ва унвонҳои махсус сарфароз мегардонад;
28. Шахрвандонро бо мукофотҳои давлатӣ, ҷоизаҳои давлатӣ, нишонҳо ва унвонҳои ифтихории Тоҷикистон сарфароз мегардонад;
29. Ваколатҳои дигареро, ки Конститутсия ва қонунҳо муайян кардаанд, амалӣ менамояд.

Моддаи 70

Президент дар доираи салоҳияти худ фармон мебарорад ва амр медиҳад, дар бораи вазъи кишвар ба ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллий ва Маҷлиси намояндагон маълумот медиҳад, масъалаҳоеро, ки зарури муҳим мешуморад, ба муҳокимаи ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллий ва Маҷлиси намояндагон пешниҳод менамояд.

Моддаи 71

Ҳангоми вафот, истеъфо ва ғайри қобили амал донишманди Президент вазифаи ӯ то ба вазифааш шурӯъ намудани Президенти нав ба зиммаи Раиси Маҷлиси миллий мегузарад. Дар ин маврид ваколати Раиси Маҷлиси миллий ба зиммаи муовини якуми ӯ мегузарад.

Дар ҳолатҳои зикршуда дар муҳлати се моҳ интиҳоботи Президент гузаронида мешавад.

Ваколатҳои Президент дар ҳолате, ки ӯ дар ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллий ва Маҷлиси намояндагон дар бораи ба истеъфо баромаданаш хабар медиҳад, бо тарафдории аксарияти аъзои Маҷлиси миллий ва вакилони Маҷлиси намояндагон, ки ҳар яке аз онҳо дар алоҳидагӣ овоз медиҳанд, қатъ карда мешавад.

Дар сурате, ки Президент бинобар беморӣ вазифаҳои худро иҷро карда натавонад, ҳар ду Маҷлис дар ҷаласаи якҷояи худ дар асоси ҳулосаи комиссияи тиббии давлатии ташкил кардашон, дар бораи

пеш аз мухлат аз мансаб озод намудани Президент бо тарафдории на камтар аз се ду хиссаи овозҳои шумораи умумии аъзо ва вакилони ҳар яке аз Маҷлиси қарор қабул мекунад.

Таъминоти иҷтимоӣ, хизматрасонӣ ва муҳофизати Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистонро қонуни конституционӣ танзим менамояд.

Моддаи 72

Президент ҳуқуқи дахлнопазирӣ дорад.

Дахлнопазирии Президент дар сурати аз тарафи ӯ содир шудани хиёнат ба давлат дар асоси ҳулосаи Суди конституционӣ ва бо тарафдории аз се ду хиссаи шумораи умумии аъзои Маҷлиси миллӣ ва вакилони Маҷлиси намояндагон, ки ҳар яке аз онҳо дар алоҳидагӣ овоз медиҳанд, бекор карда мешавад.

Боби панҷум

ҲУКУМАТ

Моддаи 73

Ҳукумати ҷумҳурӣ аз Сарвазир, муовини якум ва муовинони ӯ, вазирон, раисони қумитаҳои давлатӣ иборат аст.

Ҳукумат роҳбарии самараноки соҳаҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва иҷроии қонунҳо, қарорҳои яқҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон, қарорҳои Маҷлиси миллӣ, қарорҳои Маҷлиси намояндагон, фармонҳои амрҳои Президенти Тоҷикистонро таъмин мекунад.

Аъзои Ҳукумат баъди аз қониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таъин шудан ва тасдиқ гардидани фармон дар ҷаласаи яқҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон савганд ёд мекунад.

Аъзои Ҳукумат бояд танҳо шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошанд ва онҳо наметавонанд вазифаи дигарро иҷро намоянд, вакили мақомоти намояндагӣ бошанд, ба соҳибқорӣ машғул шаванд, ба истиснои ҷабҳаҳои илмиву эҷодӣ ва омӯзгорӣ.

Моддаи 74

Хукумат мувофиқи Конститутсия ва қонунҳои ҷумҳурӣ қарор мебарорад ва фармоиш медиҳад, ки иҷроии онҳо дар ҳудуди Тоҷикистон хатмист.

Хукумат ваколатро дар назди Президенти навинтихобшуда вомегузорад.

Хукумат дар мавриди ғайриимкон донистани иҷроии фаъолияти муътадили худ метавонад ба Президент аз хусуси истеъфо арз намояд. Хар як узви Хукумат ҳуқуқи истеъфо дорад.

Тартиби ташкил, фаъолият ва салоҳияти Хукуматро қонуни конститутсионӣ муайян мекунад.

Моддаи 75

Хукумат барномаҳои иқтисодиву иҷтимоӣ, сиёсати додугирифтӣ қарзи давлатӣ ва ёриии иқтисодӣ ба дигар давлатҳо, лоиҳаҳои бучети давлатӣ, масъалаҳои андозаи имконпазири қасри бучети давлатӣ ва манбаҳои ҷабри онро ба Маҷлиси намояндагон пешниҳод менамояд.

Боби шашум

МАКОМОТИ МАХАЛЛИИ ҲОКИМИЯТИ ДАВЛАТӢ ВА ХУДИДОРАКУНӢ

Моддаи 76.

Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ аз мақомоти намояндагӣ ва иҷроия иборат буда, дар доираи салоҳияти худ амал мекунад. Онҳо иҷроии Конститутсия, қонунҳо, қарорҳои яққоии Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон, қарорҳои Маҷлиси миллӣ, қарорҳои Маҷлиси намояндагон, санадҳои Президент ва Хукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро таъмин менамоянд.

Моддаи 77

Мақомоти намояндагии маҳаллӣ дар вилоят, шаҳр ва ноҳия Маҷлиси вакилони халқ аст, ки онро раис роҳбарӣ мекунад. Мухлати ваколати Маҷлиси вакилони халқ 5 сол аст.

Мачлиси вакилони халк бучети маҳаллӣ ва ҳисоботи иҷрои онро тасдиқ мекунад, роҳҳои инкишофи иқтисодиву иҷтимоии маҳалро муайян менамояд, андоз ва пардохти маҳаллиро мувофиқи қонун муқаррар мекунад, дар доираи қонун тарзи идора ва ихтиёрдорӣ моликияти коммуналиро муайян менамояд ва ваколатҳои дигареро амалӣ месозад, ки Конститутсия ва қонунҳо муайян кардаанд.

Моддаи 78

Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатиро раиси вилоят, шаҳр ва ноҳия роҳбарӣ менамояд.

Мақомоти намояндагӣ ва иҷроияро дар воҳидҳои маъмурию ҳудудӣ раис сарварӣ мекунад.

Раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳияро Президент таъин ва озод мекунад ва ба тасдиқи Мачлиси вакилони халқи дахлдор пешниҳод менамояд.

Раис дар назди мақомоти болоӣ ва Мачлиси вакилони халқи дахлдор масъул аст.

Тартиби ташкил, ваколат ва ҷаъолияти мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатиро қонуни конституционӣ танзим менамояд.

Мақомоти ҳудудорақунии шаҳрак ва дехот Ҷамоат аст, ки тартиби ташкил, ваколат ва ҷаъолияти онро қонун танзим менамояд.

Моддаи 79

Мақомоти намояндагӣ ва раис дар доираи салоҳияти худ санадҳои ҳуқуқӣ қабул мекунад, ки иҷрояшон дар он ҳудуд хатмист.

Дар сурати бо Конститутсия ва қонун мувофиқат накардани санадҳои мақомоти намояндагӣ ва раис онҳо аз тарафи мақомоти болоӣ, ҳуди ин мақомот, раис ва ё суд бекор карда мешаванд.

Моддаи 80

Дар сурати талаботи Конститутсия ва қонунро мунтазам иҷро накардани Мачлиси вакилони халқи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия Мачлиси миллӣ метавонад онро пароканда намояд.

Боби хафтум

ВИЛОЯТИ МУХТОРИ КҶҲИСТОНИ БАДАҲШОН

Моддаи 81

Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон қисми таркибӣ ва ҷудонопазири Ҷумҳурии Тоҷикистон аст.

Худуди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон бе ризоияти Маҷлиси вакилони халқи вилоят тағйир дода намешавад.

Моддаи 82

Маҷлиси вакилони халқи Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон ҳуқуқи ташаббуси қонунгузорӣ дорад.

Моддаи 83

Салоҳияти Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон дар соҳаи иҷтимоӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ ва вақолатҳои дигари вилоятро қонуни конституционӣ танзим мекунад.

Боби ҳаштум

СУД

Моддаи 84

Ҳокимияти судӣ мустақил буда, аз номи давлат ва аз тарафи судяҳо амалӣ мегардад. Ҳокимияти судӣ ҳуқуқ, озодии инсонро шаҳрванд, манфиати давлат, ташкилоту муассисаҳо, қонунияти адолатро ҳифз менамояд.

Адолати судиро Суди конституционӣ, Суди Олӣ, Суди Олии иқтисодӣ, Суди ҳарбӣ, Суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия, Суди иқтисодии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои иқтисодии вилоят ва шаҳри Душанбе амалӣ мекунанд.

Тартиби таъсис, ташкил ва фаъолияти судро қонуни конституционӣ муайян мекунад.

Мухлати ваколоти судяхо 10 сол аст.

Таъсиси суди фавкулода манъ аст.

Моддаи 85

Ба вазифаи судяхои Суди Олӣ, Суди Олии иктисодӣ, судҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят ва шаҳри Душанбе шахсе интихоб ё таъин мешавад, ки танҳо шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошад, дорои таҳсилоти олии ҳуқуқшиносӣ буда, синни ӯ аз 30 кам набошад ва ҳадди ақал 5 сол собикаи кории судягӣ дошта бошад.

Ба вазифаи судяхои судҳои шаҳр ва ноҳия, суди харбӣ, судҳои иктисодии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят ва шаҳри Душанбе шахсе таъин мешавад, ки танҳо шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошад, дорои таҳсилоти олии ҳуқуқшиносӣ буда, синни ӯ аз 25 кам набошад ва ҳадди ақал 3 сол собикаи кории касбӣ дошта бошад. Синни ниҳоии дар вазифаи судя фаъолият намуданро қонуни конституционӣ муайян менамояд.

Шахсе, ки бори аввал ба вазифаи судя таъин шудааст, дар вазъияти тантанавӣ савганд ёд мекунад.

Моддаи 86

Судяхои Суди харбӣ, судяхои Суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия, судяхои Суди иктисодии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоят ва шаҳри Душанберо бо тартиби муқарраркардаи қонуни конституционӣ Президент таъин ва озод мекунад.

Моддаи 87

Судяхо дар фаъолияти худ мустақил буда, танҳо ба Конститутсия ва қонун итоат мекунад. Даҳлат ба фаъолияти онҳо манъ аст.

Моддаи 88

Судяхо парвандаҳоро ба таври дастҷамъӣ ва ё танҳо баррасӣ мекунад.

Мурофиа ба тарзи мувоҳида ва дар асоси баробарии тарафҳо сурат мегирад.

Мурофиа дар ҳамаи судҳо ба тарзи ошкоро мегузарад, ба истиснои мавридҳои, ки қонун муайян кардааст.

Мурофиа ба забони давлатӣ ва ё забони аксарияти аҳолии маҳал баргузор мегардад. Шахсон, ки забони мурофиаро намендонанд, бо тарҷумон таъмин карда мешаванд.

Моддаи 89

Суди конституционӣ аз 7 нафар иборат буда, яке аз онҳо намояндаи Вилояти Мухтори Кӯхистони Бадахшон мебошад.

Ба вазифаи судьяи Суди конституционӣ шахсе интихоб мешавад, ки танҳо шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта бошад, дорои тахсилоти олии ҳуқуқшиносӣ буда, синни ӯ аз 30 кам набошад ва ҳадди ақал 7 сол собиқаи кории касбӣ дошта бошад. Синни ниҳони дар вазифаи судьяи Суди конституционӣ фаъолият намуданро қонуни конституционӣ муайян менамояд.

Шахсе, ки бори аввал ба вазифаи судьяи Суди конституционӣ интихоб шудааст, дар иҷлосияи Маҷлиси миллии савганд ёд мекунад.

Салоҳияти Суди конституционӣ:

- 1) муайян намудани мувофиқати қонунҳо, санадҳои меъриии ҳуқуқии яқҷояи Маҷлиси миллии ва Маҷлиси намояндагон, Маҷлиси миллии, Маҷлиси намояндагон, Президент, Ҳукумат, Суди Олӣ, Суди Олии иқтисодӣ ва дигар мақомоти давлатию ҷамъиятӣ, шартномаҳои ба қувваи қонун надаромадаи Тоҷикистон ба Конституция;
- 2) ҳалли бахсҳои байни мақомоти давлатӣ доир ба салоҳияти онҳо;
- 3) иҷрои ваколатҳои дигаре, ки Конституция ва қонунҳо муайян кардаанд.

Санадҳои Суди конституционӣ қатъист.

Моддаи 90

Судя наметавонад вазифаи дигареро ичро намояд, вакили макоми намояндагӣ, узви хизб ва созмонҳои сиёсӣ бошад, ба соҳибкорӣ машғул гардад, ба истиснои ҷаъолияти илмиву эҷодӣ ва омӯзгорӣ.

Моддаи 91

Судя ҳукуки дахлнопазирӣ дорад. Ҷӯро бе ризоияти мақомоте, ки интиҳоб ё таъин кардааст, ҳаёс кардан ва ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан мумкин нест. Судяро дастгир кардан мумкин нест, ба истиснои дастгир кардани ӯ хангоми содири ҷиноят.

Моддаи 92

Ёри ҳукукӣ дар тамоми марҳилаҳои тафтишот ва муҳофизати судӣ қафолат дода мешавад.

Тарзи ташкил ва тартиби ҷаъолияти адвокатура ва дигар шаклҳои ёри ҳукукиро қонун муайян мекунад.

Боби нухум

ПРОКУРАТУРА

Моддаи 93. Назорати риояи дақиқ ва иҷрои яхелаи қонунҳоро дар ҳудуди Тоҷикистон Прокурори генералӣ ва прокурорҳои тобеи он дар доираи ваколати худ татбиқ менамоянд.

Моддаи 94. Низоми ягонаи марказонидашудаи прокуратураи Тоҷикистонро Прокурори генералӣ сарварӣ мекунад. Прокурори генералӣ дар назди Маҷлиси миллӣ ва Президент масъул аст.

Моддаи 95. Прокурори генералии Тоҷикистон ба муҳлати 5 сол таъин мешавад.

Прокурори генералӣ прокурорҳои тобеи худро таъин ва озод мекунад. Муҳлати ваколати прокурорҳо 5 сол аст.

Ҷаъолият, салоҳият ва соҳтори мақомоти прокуратураро қонуни конституционӣ танзим мекунад.

Моддаи 96. Прокурори генералӣ ва прокурорҳои тобеи он бе даҳолати дигар мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдор мустақилона дар асоси қонун ҷаъолият мекунанд.

Моддаи 97. Прокурор наметавонад вазифаи дигареро ичро намояд, вакили макоми намояндагӣ, узви хизб ва созмонҳои сиёсӣ бошад, ба соҳибкорӣ машғул шавад, ба истиснои ҷаъолияти илмиву эҷодӣ ва омӯзгорӣ.

Боби даҳум

ТАРТИБИ ТАҒЙИРИ КОНСТИТУТСИЯ

Моддаи 98. Тағйиру иловаҳои Конститутсия бо роҳи раёйпурсии умумихалқӣ сурат мегирад.

Раёйпурсиро Президент ва ё Маҷлиси намояндагон бо тарафдорӣ на камтар аз се ду ҳиссаи шумораи умумии вакилон таъин мекунанд.

Моддаи 99. Тағйиру иловаҳо ба Конститутсия Президент ё ҳадди ақал аз се як ҳиссаи умумии аъзо ва вакилони Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон пешниҳод мекунанд.

Пешниҳоди тағйиру иловаҳои Конститутсия се моҳ пеш аз раёйпурсӣ дар матбуот ҷоп мешавад.

Моддаи 100. Шакли идораи ҷумҳурӣ, тамомияти арзӣ, мохияти демократӣ, ҳуқуқбунёдӣ, дунявӣ ва иҷтимоии давлат тағйирнопазиранд.

Муқаррароти интиқоли

1. Тағйиру иловаҳо ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон пас аз эълони натиҷаи раёйпурсии умумихалқӣ ва аз рӯзи интиқоли расмиаш эътибори ҳуқуқӣ пайдо мекунанд.

2. Қонунҳо ва дигар санадҳои меърию ҳуқуқие, ки то ворид намудани «Тағйиру иловаҳо ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон» амал мекарданд, дар он қисме, ки ба тағйиру иловаҳо муқолиф нестанд, амал мекунанд.

3. Интиқоли пай дар пайи Президент барои ду муҳлат, ки дар қисми чоруми моддаи 65 пешбинӣ шудааст, баъд аз ба охир расидани вақолати Президенти амалкунанда оғоз меёбад.

4. Аъзои Маҷлиси миллӣ, вакилони Маҷлиси намояндагон ва аъзои Ҳуқумат баъд аз эътибори ҳуқуқӣ пайдо кардани «Тағйиру иловаҳо ба

Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон» бо тартиби муқаррарнамудаи
Конституция ва қонунҳои конституционӣ савганд ёд мекунад.